

СЕКРЕТИ У КНИЖКОВІЙ ШАФІ

«ДО НАПИСАННЯ КНИГИ НАЙБІЛЬШЕ СТИМУЛЮЄ ЗАПИТ СПІЛЬНОТИ НА ПЕВНИЙ ПРОДУКТ. ВКРАЙ ВАЖЛИВО ДАТИ ІНФОРМАЦІЮ У ПОТРІБНИЙ ЧАС, НАПРИКЛАД, КОЛИ З'ЯВИВСЯ НОВИЙ ПРАВОВИЙ ІНСТИТУТ І НАПРАЦЬОВУЄТЬСЯ ПРАКТИКА ЙОГО ЗАСТОСУВАННЯ» – РОЗКРИВАЮТЬ ТВОРЧІ ТАЄМНИЦІ ПАРТНЕРИ EQUITY

«Книга — найкращий подарунок» — не раз у своєму житті ми чули, коли вибирали комусь презент до свята. Але як обрати з-поміж різноманіття на полицях магазинів? З цим немає проблем у юридичній компанії EQUITY, яка чи не щороку восени, до професійного свята правників, тішить виходом нової книги. Цей рік не став винятком, і в День юриста було сповіщено про вихід друком нового спільного творіння партнерів фірми **Ярослава Зейкана, Олександра Лисака та Віктора Барсука** — книги «Вступна і заключна промови».

Про творчість, видання книг і потребу ділитися досвідом з колегами ми поспілкувалися зі співавторами.

У *Подейкують, що світ надто динамічний, щоб читати паперові книжки, а щоб написати книгу і поготів. Ви ж чи не щороку презентуєте нові збірки професійних порад. Скільки власних книг у юридичній бібліотеці EQUITY?*

Ярослав Зейкан (Я.З.): Станом на сьогодні в юридичній бібліотеці нашої компанії майже тридцять власних книг. З них нашого авторства або співавторства — близько двадцяти.

Я переконаний, що книги завжди будуть актуальними. Подивіться, скільки людей по всьому світу пишуть книги, а ті перекладаються десятками іноземних мов, ширяться світом. Мені, навпаки, здається, що написати книгу стало легше. Один написав — другий прочитав. І подумав — у мене є не гірша історія, варта загальної уваги, і теж видав. Можливо, змінюється наклад, можливо, дублюється електронна версія, бо комусь так зручніше читати, та це означає лише те, що книги як такі затребувані суспільством.

Олександр Лисак (О.Л.): Що стосується видання книг професійної тематики, то, звісно, є ризик, що після виходу друком якась інформація застаріє, щойно буде ухвалено поправку до закону. Проте ми не пишемо про норми, наші роботи — про стратегічне мислення захисника, про тактику його діяльності. І це у цифровому світі поширена інформація живе від кількох годин до кількох днів (у найбільш резонансних випадках — тиждень), а далі губиться, розмивається. Книга ж акумулює її і надає доступ до даних одразу, як вони знадобляться.

У *На яку аудиторію розраховані ваші книжки і наскільки широко вони користуються попитом серед колег?*

О.Л.: Коли плануємо чергову книжку, звісно, ми хочемо, щоб вона була прочитана якомога більшою кількістю колег. У першу чергу — адвокатами. Проте ми сподіваємося, що їх читають також професійні судді і прокурори. Ми не переймаємося тим, що процесуальним опонентам стануть відомі наші адвокатські секрети. Навіть навпаки, ми хотіли б, аби всі підвищували свій професійний рівень, і в судових процесах ми дійсно змагалися.

Я.З.: Звісно, основна наша аудиторія — колеги-адвокати. Адже ми говоримо і пишемо про адвокатську техніку, про питання, які стосуються захисту людей. Проте ми пишемо так, щоб наш досвід могли використати і судді. У своїх книгах ми звертаємося до психології, наукових та інших досліджень, інтерпретуючи їх до українських юридичних реалій. Ми не психологи, але такі знання дуже важливі для адвоката.

У *Спеціалізація на кримінальному процесі та праявляється логічною з огляду на ваш професійний вибір, проте я знаю, коли людина пише, вона починає розширювати гори-*

зонт, чи не плануєте вийти за межі суцільно кримінальної тематики? Які подальші творчі плани?

Віктор Барсук (В.Б.): Наша фірма є універсальною, тому за авторства наших юристів виходять книги і з інших галузей права. Інша річ, що саме наші партнери, які спеціалізуються на захисті у кримінальних провадженнях, більш активні у творчій діяльності. Та й адвокатське середовище ця тема цікавить сьогодні більше за інші. Можливо, тому, що для багатьох тривалий час кримінальний процес був чимось далеким, і лише в останнє десятиліття він тісно перетнувся з господарськими правовідносинами, приватним сектором і багато юристів-господарників освоюють нову царину.

Я.З.: Ми написали декілька книг, які стосуються господарського і цивільного процесів. Свого часу ми спільно з видавництвом «Юридична практика», з яким маємо давні дружні стосунки, видали коментарі до цивільного та господарського процесуальних кодексів. І, хочу сказати, що будь-яка цивільна справа може виявитися у правовому плані набагато складнішою, ніж гучна кримінальна. У кримінальному провадженні може бути багато матеріалів, які потребують детального вивчення, або проблеми у судовій практиці. Але у цивільній справі коло правових проблем для адвоката ширше — ти ніколи не знаєш наперед, що є з козирів у противної сторони. У кримінальних провадженнях сюрпризи виключені — сторони відкривають матеріали одна одній, можна завчасно познаходити слабкі місця в позиції опонентів, а у цивільному не так — адвокату треба реагувати миттєво.

Сьогодні ми не працюємо над коментарями до нових кодексів, хоча запит у правничих колах на них є, проте коментарі до законодавства — то значна наукова робота,

залишимо її для колег-юристів від науки і з радістю скористаємося їхнім доробком у своїй практичній діяльності. Ми ж нині націлені на те, щоб давати дієві практичні поради з власного досвіду, досвіду компанії чи спираючись на судові рішення у справах наших колег.

О.Л.: Наразі ми хочемо продовжити працювати над дієвими порадами для адвокатів у кримінальному процесі, маємо певні напрацювання вже на майбутнє. Проте зараз ми ще відчуваємо приємний післясмак виходу нашої останньої спільної роботи щодо вступної та заключної промови.

У *Остання у вашому спільному авторському доробку книга «Вступна і заключна промова у кримінальному процесі». Це цікава тема, адже останнім часом здається, що ці два етапи судового засідання формальні. Чому ви наполягаєте, що не варто ними нехтувати?*

О.Л.: На такий матеріал запит колег був давно. Ми часто дискутували у вужчих чи ширших колах з цього приводу, особливо з урахуванням змін до КПК. Багато з колег вважають, що не треба розкривати свої наміри у вступній промові, переживаючи, що на це зреагує обвинувачення. Ми ж переконані у доцільності того, аби одразу поінформувати суд про те, що певні докази чи аргументи противної сторони мають дефекти, і тоді суд вже буде знати, на що звернути увагу. Не варто боятися і того, що обставини суттєво зміняться, і треба буде змінювати стратегію, а ти її вже задекларував — такі ситуації трапляються вкрай рідко. Навіть коли справа слухається впродовж десятиліття. Зрештою, ніхто не примушує розкривати всі свої доводи у вступній промові — головне розставити акценти так, щоб позиція захисту не була позбавлена уваги суду в майбутньому.

Я.З.: Для адвоката є таке поняття, як «таймінг», — тобто вміння видати певний аргумент у найбільш влучний для нього момент, тобто саме тоді, коли він матиме найкращий для захисту ефект. У різних справах, навіть дуже подібних, однаковий аргумент в один і той самий час може мати діаметрально протилежні наслідки. Тому у вступній промові ми радимо розставити акценти, щоб суддя знав, що захист буде з чимось незгодний,

не розкриваючи якихось секретів, а їх використовувати вже у найбільш зручний момент. Зрештою, у цьому і полягає адвокатська майстерність.

В.Б.: Так, будь-яку інформацію треба сприймати критично. Ми не прагнемо дати універсальну пораду — її не може бути. Ми просто ділимося досвідом, прийомами, які були ефективними у певний момент у певній справі, і таким чином розширюємо професійний арсенал наших колег. Але перед

Віктор Барсук: «Ми не прагнемо дати універсальну пораду. Ми ділимося прийомами, які були ефективними у певний момент у певній справі»

застосуванням кожен захисник повинен проаналізувати, який ефект той чи інший інструмент з набору матиме у конкретній справі.

О.Л.: Попри те, що книга наша про «промови», ми все ж таки дуже радімо викладати їх письмово і долучати до матеріалів справи. Адже запам'ятати все суддя не зможе, у журналі судового засідання все дослівно не фіксується, прослуховування аудіо потребує часу... А ось коли в матеріалах справи є «папірець» з підказками або навіть файл, з якого можна скопіювати аргумент, — суддя буде змушений на кожен з ваших доводів надати обґрунтовану відповідь, чому він приймає або відхиляє його. І тоді формальностей у процесі вдасться уникнути.

У Скільки часу потрібно, щоб написати книгу? Яку частину вашого часу ви присвячуєте цій роботі?

Ярослав Зейкан: «Коли люди — однодумці, тоді немає жодної різниці, хто викладе спільну думку»

Я.З.: Враховуючи, що наші книги основані на нашому ж власному досвіді, матеріалах справ, які ми вели або ведемо, та судовій практиці, то основна робота полягає у тому, щоб уже наявний матеріал переосмислити і укласти в книгу. Тому на роботу над однією книгою може вистачити і шість місяців. Усе залежить від того, як швидко ми зможемо акумулювати достатню кількість матеріалу.

Звісно, це додаткове навантаження і на нього також треба знаходити час. Тому я вдячний компанії EQUITY, колегам за те, що створили умови і підтримують видання результатів нашої творчості.

О.Л.: Дуже стимулює запит суспільства на певний продукт. Так ми працювали над книгою «Недопустимі докази» і над «Промовами». Вкрай важливо дати інформацію у потрібний час. Коли з'явився новий інститут, і ти починаєш його використовувати. Ми стикалися з тим, що судді

не одразу зрозуміли, що таке вступна промова, а ми показали, що тепер така новація є і в українському КПК.

Я.З.: Кодекс 2012 року дуже американізований, у нас з'явилося чимало елементів провадження, не притаманних континентальній системі, але, як їх використовувати, не вчать навіть нинішніх студентів юридичних факультетів. А практикам, та й суддям, треба перевчатися самим. Нові правила недопустимості доказів, промови, право на перехресний допит і навідні запитання — це все новели, до яких не звикли судді, які, до речі, більше не є «поводирями» для сторін у процесі, а лише спостерігачами. Власне, дедалі більше процес залежить від адвоката, від того, до чого він приверне увагу суду, як скористається новими інструментами. Тож ми сподіваємося, що своїми книгами зможемо допомогти юристам у цьому.

У Писати у співавторстві легше чи складніше? Як ви ділите роботу: за главами чи над усім працюєте спільно, а потім спільно редагуєте?

Я.З.: Коли люди — однодумці, тоді писати легко. А якщо збирається компанія людей з різними поглядами, тоді виникають проблеми. У нас з Олександром та Віктором немає з цим проблем. Ми постійно на зв'язку, обговорюємо все у зручний спосіб та час, тому немає жодної різниці, хто викладе спільну думку на папері. Якщо є якийсь спір, то хтось має визнати, що неправий. Але, зрештою, нагадаю, що універсальних прийомів немає. Ми пропонуємо кілька, а адвокат має вибрати, який саме йому підходить якнайкраще.

О.Л.: Більше того, ми вчимося один у одного в процесі спільної творчості. Ми радімося, ми маємо доступ до альтернативної точки зору. Іноді буває, що якийсь тактичний прийом видається недоречним одному з авторів, проте в іншого він спрацював у процесі — тоді ми не сперечаємося, а вказуємо різні

можливі варіанти дій у подібних обставинах. У Ярослава Павловича є значний досвід практичної, суддівської, викладацької діяльності, тому мені приємно вчитися у нього.

Я.З.: Чому я вчуся в Олександра, хоча він і молодший за мене, так це надзвичайній толерантності до суду. Нерідко адвокати у вирі емоцій починають протиставляти себе суду, забуваючи, що опонентом є сторона обвинувачення, яку представляє прокурор. Він же завжди чітко проводить лінію розподілу, з повагою ставиться до суду, розуміючи його роль.

У Що ви особисто читаете? Які книги ви прочитали за останній рік — професійні, публіцистичні, художні. Як обираєте цікаве і корисне для себе?

Я.З.: Я із задоволенням читаю таких авторів, як **Девід Балдаччі**, **Джон Грішем**, бо вони — юристи у минулому, тому їхні тріллери доволі правдоподібні. Вони пронизані юридичними деталями, за якими цікаво стежити по ходу сюжету. Це не просто вигадані історії, а переосмислення практиками з багаторічним стажем суті американської системи правосуддя. Тому у них є чому насправді повчитися. Також мені до душі **Джері Спенс** і його «Настільна книга адвоката». Він унікальний адвокат — за сорок років не програв жодної справи.

Читаю й інші художні книги не юридичного спрямування. Перечитую час від часу твори **Миколи Гоголя**, бо вважаю, що в нього унікальна мова, стиль, гумор. Читаю класику, зокрема **Михайла Салтикова-Щедріна**, якого дуже поважав **Тарас Шевченко**. Це для нас зі школи Кобзар — монолітний образ борця за Україну, проте він був дуже активним учасником світського життя в Петербурзі, знайомий з інтелігенцією. Деякі вирази можна навіть використати в суді, адже така нестандартна форма подачі — порівняння, звернення до прикладів, однозначно приверне

Олександр Лисак: «Ми хочемо продовжити працювати над дієвими порадами для адвокатів»

увагу суду. Варто почитати і «Життя адвоката» **Семена Арії**. Багато книг...

Люблю подивитися і фільми. Дуже рекомендую колегам переглянути не новий фільм «Мій кузен Віллі», в якому з гумором, але дуже гарно розставлені акценти щодо системи правосуддя в США. Якщо будете дивитися, зверніть увагу на образ і роль судді та суду в цілому. Також раджу фільм «Вердикт», але французький, за участю **Жана Габена**. Вони не втратили своєї актуальності попри роки.

О.Л.: У професійній літературі я віддаю перевагу судовій практиці, бо саме вона оцінює доречність та ефективність того чи іншого прийому. Люблю відвідати книжковий ринок чи зайти в магазин і знайти щось корисне для себе професійно. З останнього, що читав не на профе-

сійну тематику, — «Галицька сага» **Степана Богдановича Гавриша**, яку мені подарував автор особисто. Хоча мабуть, це теж рахується, адже автор — юрист, який провів ґрунтовне вивчення теми.

У Ярославе Павловичу, а ви художню літературу, як Грішем, писати не думали?

— У мене була задумка написати юридичний тріллер, і я навіть почав її реалізувати. Проте швидко зрозумів, що робота над художнім текстом займає надзвичайно багато часу, тому, принаймні на теперішній момент, це не моє. Але одну новелу — замальовку з життя адвоката — я таки написав. ■

(Бесіду вела **Ірина ГОНЧАР**, «Український адвокат»)